

Eerder gepubliceerd in het Heraldisch Tijdschrift 12 (2006): 81-82. Gebaseerd op Suzanne Weyde. 2004. *Langs Utrechtse geveltekens*. Stichting gevelteken fonds Utrecht. 144p. Kleurenafbeeldingen toegevoegd in 2016. Sleutelwoorden: Utrecht, gevelsteen, elger, palingsteker

Geveltekens met wapens in de stad Utrecht

Anton C. Zeven

In 2004 werd in Utrecht een handzaam boekje uitgegeven, waarin wandelingen om de geveltekens, d.w.z. gevelstenen van Utrecht te bekijken, zijn beschreven. Vele gevelstenen worden afgebeeld en uit de toelichtingen leren wij dat ook in recente jaren gevelstenen gemaakt zijn. Inmiddels is een aantal oude exemplaren opnieuw geschilderd, omdat de kleuren daarvan in de loop van de tijd waren verweerd. Zoals bekend staan in een gevelsteen vaak een afbeelding en de naam van het huis. In ons geval kijken we vooral naar de gevelstenen waarin een wapen is afgebeeld. Hierbij gaan we voorbij aan de gevelstenen, die op een wapen lijken, maar door de afwezigheid van een schild het niet zijn.

Gevelsteen aan de Vismarkt 9: wapen in rood een gouden elger

Naast gevelstenen met het wapen van de stad of provincie Utrecht (Statenkamer en de Hoofdwacht) en de Universiteit zijn er vele andere. We noemen ze:

- Vismarkt 9: INDE.VERGHULDE.ELGHER (in rood een gouden elger; een elger werd gebruikt om paling te vangen; synoniemen zijn aalgeer, aalschaar, aalsteker, aalvork en palingsteker);
- Jansveld 11: De Gouden Ryder (deze gevelsteen wordt in de tekst beschreven als 'een munt', maar misschien verbeeldt het een gouden ruiterszegel; het omschrift is raadselachtig: HILNIGH IUMIYDIINOI IAH LDUIA UVOAI-NOMII; misschien dat een schilder in een vorige eeuw het verworden omschrift niet meer kon lezen en het zoveel mogelijk naar eigen inzicht herstelde; misschien dat sommige letters een andere kleur hadden, waardoor een jaartal te ontcijferen viel);
- Janskerkhof 26: een Godslam (in de tekst staat een lam met een vaandel),
- Janskerkhof 12: Huis van Stammetsbrug met twee wapens: Van Voorst (ram?) en De Moor (drie morenkoppen),
- Plompetorengracht 5: Van Westrheden (het familiewapen: in blauw in het schildhoofd drie lelies naast elkaar en in de schild-

voet een wolf, alles van zilver. Schilddekking: een kroon met zeven parels. Schildhouders: twee wildemannen);

- Pieterskerkhof: alliantiewapen van Johan Lambertus van Romondt (in rood een dwarsbalk, vergezeld boven van 2 en beneden van 1 vijfbladige zilveren bloem) en Johanna Maria van Vreeland (ovaal schild: in blauw een zilveren dwarsbalk vergezeld boven van 2 vijfpuntige gouden sterren en beneden van 1 vijfpuntige gouden ster);
- Agnietenstraat 5: Fundatie van Renswoude (wapenschilden van de regenten van het eerste College), het wapen van de stichteres Maria Duijst van Voorhout Vrijvrouwe van Renswoude wordt 'beschreven' als rood, wit en zwart met drie zwanen);
- Nicolaesdwarsstraat 2-12: Gronsveltkameren (Hr en Mr Jan van Gronsvelt, advocaat (in zilver 3 rode koeken (2-1), die in de schildvoet groter dan die in het schildhoofd);
- Nicolaesdwarsstraat 1: Werkhuys Van de Poll (gesticht 1602 door Mr. Evert van de Poll, advocaat, gevierendeeld, onduidelijk);
- Springweg tussen 102A en 104: Weeshuispoort (met wapen Evert Zoudenbalch, stich-

ter van het St. Elisabethgasthuis, een weesjongen en een weesmeisje als schildhouders. Ze zijn in wit en blauw gekleed; de schrijfter denkt hierbij aan een relatie met de naamgeefster Elisabeth van Thüringen);

■ Steenweg 65: in 1906 een drogisterij (een tegeltableau met twee wapens, links een kelk en esculaap, rechts een vijzel met stamper).

Met behulp van looproute-aanduidingen op plattegronden kan men om de gevelstenen te bekijken verschillende wandelingen door de Utrechtse binnenstad maken.

■ *Susanne Weide. Langs Utrechtse geveltekens.* Stichting Het Utrechtse Gevelteken Fonds, Utrecht 2004. 144p.

Donkerstraat 15-17-19

mogelijk Valckenaer of is er een paal beladen met drie ruiten?

Drie Roskammen, Jansveld 43